

Kirjaimet, numerot ja muut merkit

Opetushallitus on antanut suosituksen mallikirjaimiksi, -numeroiksi ja muiksi merkeiksi. Ne otettiin käyttöön 1.8.2016 alkaen uusien opetussuunnitelmien käyttöönoton yhteydessä. Mallikirjaimistot julkaistiin suomalais-ruotsalaisten kirjainten lisäksi myös pohjoissaamen, inarinsaamen, koltansaamen ja romanikielen kirjaimista.

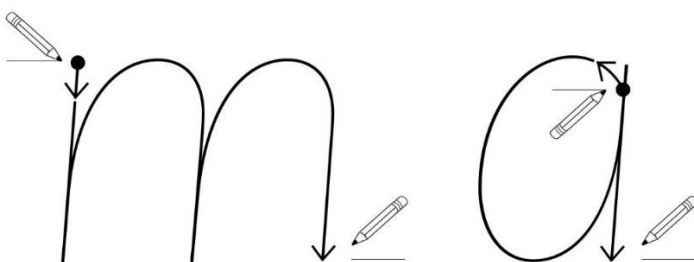
Kirjoittamistapojen muutokset loivat tarpeen mallikirjainten uudistamiselle. Näppäimistöt ja päätelaitteet ovat merkittävästi vähentäneet käsin kirjoittamista. On myös huomattu, että yläkoululaiset ja lukiolaiset käyttävät pääosin tekstausta kirjoittaessaan käsin. Näistä syistä vuoden 2016 mallikirjaimet muodostavat vain yhden merkistön, joka toimii sekä ensiaskeleena käsin kirjoittamisen opetteluun että myöhemmin pohjana oman käsialan syntyisessä.

Uudet mallikirjaimet perustuvat samaan yhteispohjoismaiseen pohjatyöhön, jonka seurauksena mallikirjaimia muokattiin edellisen kerran vuosina 2002–2004. Työn pohjana on romaanisten kielten kirjoittamiseen kehittynyt kirjainten kursiivimuoto, joka tuottaa tekstiä vähäisin kynän nostoin ja keskeytyksin. Tähän hyvin yleiseen kirjoitustapaan on vuosien aikana vakiintunut monia erilaisia kirjainvariaatioita ja sidostustapoja.

Mallikirjainten muutokset

Uusien mallikirjainten muotoilussa on suosittu niitä käytäntöjä, jotka ovat vakiintuneet viime vuosikymmenten aikana suomalaisessa käsin kirjoittamisen opetuksessa. Näitä ovat esimerkiksi A-, K-, k-, M-, N- ja Y-kirjainten piirtosuunnat, numeron 1 ”lipaton” muoto sekä merkkien Z, z, q ja 7 poikkiviivat, vaikka ne eroavatkin länsimaisen kalligrafian käytännöistä.

Mallikirjaimia on nykyaikaistettu selkeyttämällä kirjainten muotoja ja helpottamalla niiden sujuvaa piirtämistä. Kirjaimet joustavat jokaisen kädenjäljen mukana, kun jokaisen omaan käsialaan yhdistyy vähitellen omia kirjoittamisen tapoja. Kirjoittamisen perussääntöjä on kuitenkin noudatettava kirjoittamisen sujuvuuden, tekstin selkeyden ja luettavuuden vuoksi. Keskeytyksetön piirtotapa, viivojen aloituskohdat ja piirtosuunnat ovat vakiintuneet vuosikymmenten aikana kirjoittamiseen sopiviksi, eikä niitä ole syytä muuttaa. Samasta syystä kirjainten koon ja paikan viivastolla pitää pysyä oikeana, jotta tekstistä tulee luettavaa.

Kirjainten kallistus asettuu jokaiselle kirjoittajalle sopivaksi, mutta pieni noja oikealle on hyvä lähtökohta etenkin oikeakätisille. Vasenkätisiä varten annetaan ohjeeksi, ettei kallistus ole kuitenkaan pakollinen. Opettajien tulee huomioida vasemmalla kirjoittavien oppilaiden paperin asento sekä kynäote niin, että kirjoittaja saa mahdollisimman hyvän näkyvyyden piirtämiinsä kirjaimiin ja kirjoittamaansa tekstiin.

Uudistuksia ovat ohjanneet myös opettajilta saadut kommentit lasten vaikeuksista oppia joitakin kirjainmuotoja. Yksittäisten muotojen ja viivasuuntien korjausten lisäksi muun muassa silmukoiden aukenemista on nyt estetty syvemmällä aloituskohdilla ja tekstin leventymistä on pyritty hillitsemään kirjainten kapeudella.

Kirjoittamisessa vaaditaan monenlaista tarkkuutta aakkosten vaihtelevien mutta usein myös hyvin samankaltaisten muotojen vuoksi. Geometriset versaalit (kuten A, B, C) vaativat suorita vetoja ja tasaisia kaaria, pienet kirjaimet (kuten a, b, c) taas viivan aloituskohtien ja vetosuunnan muistamista ja kynän oikeanaikaisia nostoja pysyäkseen selkeinä ja säilyttääkseen muotonsa. Näitä oppii vain harjoittelemalla ja opettajia tarvitaan yhä korjaamaan väärän kokoisia kirjaimia ja vääriin suuntiin kulkevia viivoja, jotka voivat vaikeuttaa sujuvan käsialan kehittymistä.

Kirjainten sidostamista ei enää edellytetä

Opetussuunnitelman perusteiden mukaan luokilla 1–2 ”opetellaan isojen ja pienten tekstauskirjainten piirtämistä sekä niillä kirjoittamista ja näppäintaitoja”. Lisäksi 6. luokan hyvän osaamisen kriteerien mukaan ”oppilas kirjoittaa sujuvasti ja selkeästi käsin --.” Sidosteisen käsialan opettamista ei enää edellytetä.

Keskeiset käsin kirjoittamisen haasteet ovat liittyneet sidostamisen oppimiseen ja sen tarpeellisuuteen nykyisissä kirjoittamisen käytännöissä. Kirjainten liittyminen toisiinsa on kuitenkin luonnollista nopeasti kirjoitettaessa. Mallikirjainten rakenne, jossa kynä ei nouse paperista kirjaimen sisällä, tukee spontaania sidostamista kirjoitustaidon nopeutuessa. Tämän sujuvuuden vahvistamiseksi kirjaimet e ja y on muutettu kursiivimuotoiseksi entisestä painokirjaimen tapaisesta tyylistä. Kirjainten yhdistäminen toisiinsa edellisen kirjaimen lopetuskohdasta seuraavan kirjaimen aloituskohtaan kulkevilla sidosteilla on hyväksyttävää, jos se tukee kirjoittamisen rytmiä tai sujuvuutta tai auttaa kirjoittajaa esimerkiksi pysymään rivillä, kirjoittamaan rennommin tai tasoittaa tekstin välistystä.

vapautuva
vapautuva
vapautuva
vapautuva
vapautuva

Kirjainten aloituskohtien ja piirtämissuuntien vakiinnuttua ohjeeksi voi antaa alaperusviivalle päättyvien kirjainten tylpän pään korvaamisen kaaripäätteellä, jolloin kirjoitusviiva kulkeutuu helpommin ylempää alkavaan seuraavaan kirjaimen (esimerkiksi u-kirjaimen nousevalla kaaren tavalla). Tällainen kirjoitusjäljen hienosäätö on kuitenkin haastavaa aloittavalle kirjoittajalle esi- ja alkuopetuksessa, mutta se voi olla yksi tapa kehittää käsialaa myöhemmin alakoulun aikana. Sidostamisen tarkoitus ei ole tuottaa nauhamaista katkeamatonta kirjoitusjälkeä, vaan se tapahtuu ainoastaan luontevasti yhdistyvissä kirjainpareissa. Siksi on suositeltavaa, että kirjaimet alkavat yhdistyä toisiinsa vain käsin kirjoittamisen nopeutumisen vuoksi. Versaalikirjaimia tai numeroita ei sidosteta.

Mallikirjaimista omaan käsialaan

Hyväkään käsin kirjoittamisen malli ei poista opettamisen ja harjoittelun tärkeyttä sujuvan, selkeän ja luettavan käsialan syntymisessä. Niin sidostamattoman kuin mahdollisesti sidosteisen oman käsialan opiskelussa huomio tulee kiinnittää kirjoitusjäljen analysointiin, kirjainmuotojen selkeyteen ja toisistaan erottuvuuteen. Vähitellen mallikirjainten käytöstä syntyy jokaisen oma käsiala. Pitkäaikaisen lasten käsin kirjoittamisen tutkijan Rosemary Sassoonin onkin sanonut: "A model is an aid to be used only as long as it is necessary before being discarded."

